

Foto Erwin Olaf / Beeldbewerking Magic Group / Visagie Yvonne Nusdorfer

Breuk. Dat is gevaarlijk. Ik geloof meer in kleine stappen, ook al wil ik best radicaal zijn.

Ik kan me nog steeds opwinden. Waar ik heel erg boos over ben – geschokt, mag je wel zeggen – is dat veel van mijn feministische collega's een werkster hebben. Hebben we dan het huishoudelijke-arbeid-debat in de jaren zeventig voor niks gevoerd? Huishoudelijke arbeid is belangrijk, vonden we. En nu ze ineens meer geld hebben, hoeven ze hun eigen wc niet meer schoon te maken.

Daar heb ik heel wat dames op aangesproken. Dan zeggen ze dat ze geen tijd hebben om te poetsen, omdat ze zo'n belangrijke baan hebben. Vraag ik: betaal je jouw werkster hetzelfde uurloon als je zelf verdient? Dat vinden ze absurd. Door er hun neus voor op te halen en het slecht te betalen, maken ze van huishoudelijke arbeid weer onbelangrijk werk.

Als jij staat voor gelijkheid, moet je dat in praktijk brengen. Doe wat je preekt. Je moet niet hypocriet zijn. Ben je voor een beter milieu? Dan moet je geen auto rijden, of in elk geval zo weinig mogelijk. Ik zie dat gelijkgestemden dat laten schieten.

Plichtsgevoel

Wat ik ook raar vind, is dat veel van mijn vroegere vrienden niet naar de demonstraties tegen de oorlog in Irak zijn geweest. Het komt niet eens in ze op. Je bent nooit te oud om te demonstrenen.

Daarin klinkt mijn jeugd door, denk ik. Als je iets ziet wat niet deugt, moet je je mond opentrekken. Dat plichtsgevoel hadden CPN'ers ook. In die zin had de CPN wel iets gereformeerd. Als een Marokkaan op de markt slecht wordt behandeld, zeg ik er iets van.

Het is nu onmiskenbaar veel beter voor vrouwen. Begin jaren zeventig ging bijna iedereen trouwen en verdwenen vrouwen in het huishouden. Abortus was illegaal, vrouwen verdienden 30 procent minder dan mannen voor hetzelfde werk. De vakbond was niet bereid daar iets tegen te doen, mannen waren de kostwinner, vrouwen moesten niet zeuren. Dat is een heel stuk rechtgetrokken, al krijgen vrouwen nog steeds niet hetzelfde betaald.

Er is nog veel te doen. Veel vrouwen hebben nog altijd de neiging te denken dat mannen het beter weten. Een mannelijke student is net terug van een conferentie in Rio de Janeiro. Honderden wetenschappers uit de hele wereld waren bijeen om te praten over mannenemancipatie. In Rio, dat toch te boek staat als stad van macho's. Voor het eerst in de geschiedenis

'Waar ik heel erg boos over ben, is dat veel van mijn feministische collega's een werkster hebben'

vergaderde een internationaal gezelschap van 450 mannen en vrouwen vier dagen lang over de bijdrage die mannen en jongens kunnen leveren aan gelijke seksevenhoudingen. Als ik dat hoor, word ik helemaal blij.

Willen we prettiger met elkaar omgaan, dan zal dat van beide seksen moeten komen. Het lijkt mij geen leuke positie als je altijd de kostwinner moet zijn, het altijd beter moet weten, dat je altijd rationeel moet zijn. Als mannen dat een klein beetje loslaten, wordt het leven veel prettiger. Ook voor mannen.

Bestraling

Half februari kreeg ik te horen dat ik nog een half jaar te leven heb. Eind augustus is het afgelopen. Misschien worden het negen maanden. Het is onduidelijk of de chemo en bestraling zijn aangeslagen, maar de kanker in mijn hersenen gaat niet meer weg. Ik was een week van de kaart; toen heb ik besloten dat ik ga proberen lachend te sterven.

Het is wachten tot de hoofdpijn begint of dat ik duizelig word. Dat vind ik af en toe een naar idee, maar zolang het er nog niet is, geniet ik van alles. Ik ga naar boekpresentaties, ik heb met mijn kinderen in Egypte mijn pleegdochter bezocht, ik ben naar Oerol geweest. Ik moet wel voorzichtig zijn, ik kan niet al te lang meer lopen.

De laatste tijd besef ik eens te meer wat een boskont ik ben. Ik krijg zo verschrikkelijk veel warmte en liefde – het is om te huilen. Ik krijg veel reacties van oud-studenten, dat ze zoveel aan me hebben gehad. De aandacht van mijn dochter, mijn zoon en mijn pleegdochter... Zo hartverwarmend, dat ik denk: nu kan ik wel doodgaan. Het is goed geweest. Het leven is goed voor mij geweest.

Ik kreeg een brief van een oud-student die nu op het Franse platteland woont, daar zijn kippen voert en iets in de ict doet voor een bedrijf in Nederland. Dat hele utopia-idee, dat je moet leven naar je idealen, heeft ie van mij. Ik krijg een heleboel van die kaartjes. Ik heb mensen een optimistische kijk gegeven. Dat geeft me de troost dat ik niet voor niks heb geleefd.

Blijf nieuwsgierig en geef je idealen niet op. Wees bereid anderen te helpen, maar offer je niet op. Ik geloof niet in opoffering; je moet zelf een prettig leven leiden. Ik heb de man met wie ik samenwoonde – de vader van mijn kinderen – uit huis gezet, omdat ie te veel dronk. Ik was te veel mijn broeders hoeder geworden. Ik regelde alles voor hem. Dat wilde ik niet meer opbrengen.

Denk na over hoe je wilt leven; je moet niet alles vanzelfsprekend vinden. Besef dat er meer mogelijkheden zijn dan werken, consumeren en het kerngezin. Dat huis-

je-boompje-beestje-gedoe zonder iets sprankelends... Misschien kies je er wél voor, prima, als je er maar over hebt nagedacht.

Als kind kreeg ik het benauwd van de vaste patronen – dat straatje, dat huisje, alles geregeld, om zes uur eten, het weinig vreugdevolle dat in een relatie kan sluipen. Ik dacht: er moet toch een andere vorm van leven zijn? Woest en meeslepend wilde ik leven. Daar moet ik nu wel een beetje om lachen. Maar ik heb het wel geprobeerd. Ik heb 21 jaar in een woongroep gewoond. Ook dat bleek uiteindelijk niet ideaal.

Actieagenda's

Op het eind van een college meldde ik altijd wat er de komende week stond te gebeuren. Niet alleen acties en demonstraties, ook lezingen, discussiebijeenkomsten en vergaderingen. Vroeger hadden *Vrij Nederland*, *De Groene* en *Opzij* actieagenda's. Die hebben ze niet meer, en nu lijkt het alsof er niks meer gebeurt. Maar er gebeurt van alles.

Mijn studenten hebben mij bij de les gehouden. Een student heeft me meegenomen naar een alternatief restaurant in een kraakbolwerk. We aten veganistisch, ik had er nog nooit van gehoord, maar ik zag er mijn eigen idealen terug – de belofte van verandering was tastbaar.

De kraakbeweging, de *scene*, zoals ze zichzelf noemde, was met een heleboel dingen tegelijk bezig. Met feminisme, anti-kernenergie, milieu, antimilitarisme, de multiculturele samenleving, antifascisme, politieke gevangenen... Ik heb veel lezingen in dat circuit gegeven.

Via de kraakbeweging belandde ik op de Pinksterlanddagen in Appelscha, waar de *scene* en anarchisten eens per jaar bij elkaar komen op een camping die al tachtig jaar wordt gerund door anarchisten. Ik ben geen anarchist, je kunt niet buiten de staat, er zijn regels nodig. Maar ik kom er graag, er hangt een geweldige sfeer, een hanekam in gerafelde kleren staat af te wasen naast een permanentje in bloemetjesjurk. Er wordt naar elkaar geluisterd, net als in die alternatieve cafés en restaurants. Er is ruimte om verschillend te denken.

Het geeft hoop dat een jongere generatie bezig is met idealen die ik ook heb. Zij koesteren, net als ik, het idee dat een betere wereld mogelijk is. Ik ga binnenkort dood. Maar zij gaan door.'

Met dank aan het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) in Amsterdam.